Kulturutskottets betänkande 1984/85:4

om sportdykarutbildning

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet motionsförslag om en utbyggd sportdykarutbildning och bättre kontroll av dykarskolornas verksamhet.

Kulturutskottet har inhämtat yttrande över motionerna från sjöfartsverket, chefen för marinen, delegationen för samordning av havsresursverksamheten, Sveriges dykarskolors riksförbund och Svenska sportdykarförbundet.

Med hänvisning till det utredningsarbete som har inletts under sommaren 1984 finner utskottet att syftet med motionerna är tillgodosett.

Motioner

I motion 1983/84:1230 av Siri Häggmark (m) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en översyn och samordning av utbildningen vid civila dykarskolor/-kurser som ej är anslutna till befintliga organisationer inom området.

I motion 1983/84:1804 av Kenth Skårvik (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller att en utvärdering görs om hur utbildningen av dykare i dag utförs, hur den skulle kunna utformas i framtiden samt hur legitimation för utbildare (lärare) erhålls.

I de båda motionerna erinras om att intresset för sportdykning har ökat kraftigt under de senaste åren. Den ökade verksamheten har tyvärr också medfört att en rad svåra olyckor har inträffat. Motionärerna anser att hårdare krav bör ställas på den utbildning som nu ges till sportdykare och att dykarskolornas verksamhet fortlöpande bör kontrolleras.

Vissa uppgifter i anslutning till motionerna

I detta avsnitt lämnas en redovisning för dykarutbildningen som bygger på uppgifter i remissyttrandena.

Dykarutbildning

Inom området dykeri kan tre olika verksamheter särskiljas, nämligen sådan som utförs av

yrkesdykare dvs. den som bedriver dykning som yrke och har detta som

huvudsaklig inkomstkälla. Yrkesdykare kan vara anläggningsdykare och/eller klockdykare,

forskningsdykare varmed avses den som i sitt vetenskapliga arbete utövar dykning och

sportdykare dvs. den som bedriver dykning som sport eller för rekreation.

Civila anläggningsdykare, "tungdykare", utbildas f. n. vid Marinens DykeriCentrum (MDC) efter en läroplan utarbetad av branschens parter på uppdrag av skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Utbildningen har hittills skett inom ramen för s. k. bristyrkesutbildning. Här krävs kompletteringsutbildning för att uppnå internationellt uppställda normer. Internationellt godkända certifikat finns inte i dag.

Civila klockdykare utbildas f. n. över huvud taget inte i Sverige.

Sportdykning förekommer som fridykning utan annan grundutrustning än cyklopöga, snorkel och simfenor samt apparatdykning som förutsätter att dykaren bär med sig andningsluft i tuber.

Sportdykarutbildning anordnas dels av klubbar anslutna till Svenska sportdykarförbundet (SSDF), dels av kommersiella dykarskolor anslutna till Sveriges dykarskolors riksförbund (SDR). Ett ringa antal dykarkurser har under någon kortare tidsperiod anordnats av en helt fristående arrangör som inte har varit ansluten vare sig till SSDF eller till SDR.

SSDF bildades 1958 och tillhör sedan år 1966 Sveriges riksidrottsförbund. Till förbundet är ca 250 klubbar och ca 15 000 medlemmar anslutna. Antalet aktiva eller passiva sportdykare beräknas till omkring 30 000 personer. De dykarkurser som SSDF eller någon av dess klubbar administrerar leder fram till prov för avläggande av s. k. nordiskt sportdykarbevis. Detta dykarbevis har godkänts av den internationella dykarorganisationen Confédération Mondiale des Activités Subaquatiques (CMAS). Beviset är klassat av CMAS som tvåstjärnigt enligt de internationella normerna för svårighetsgrad (en-, två- och trestjärniga internationella dykarbevis finns).

SDR är ett samordningsorgan för kommersiella dykarskolor. SSDF har ingått ett samarbetsavtal med SDR. Avtalet innebär att de skolor som är anslutna till SDR skall tillämpa i princip exakt samma utbildningsplaner och utbildningsprinciper som SSDF. De dykarcertifikat som utfärdas av de SDR-anknutna skolorna är därmed likvärdiga med det nordiska sportdykarbeviset.

SSDF och SDR-skolorna utbildar sina egna instruktörer.

Grundutbildning av sportdykare som klubbar och kommersiella dykarskolor erbjuder leder fram till prov för avläggande av dykarbevis. Dessa bevis – som ibland kallas certifikat – är inom fridykningen svenskt fridykarbevis, nordiskt fridykarbevis och nordiskt 1-klass sportdykarbevis. Minimifordringarna på den utbildning för nordiskt sportdykarbevis som föregår provtagningen för apparatdykare omfattar en teoretisk del under sammanlagt 20

timmar och praktisk dykverksamhet under 30 timmar.

Utbildning för 1-klass sportdykarbevis innehåller en mer omfattande teoridel och en svårare praktikdel.

Innan utbildning för apparatdykning börjar skall dykelev genomgå läkarundersökning enligt ett särskilt program utarbetat av SSDF. Undersökningen skall resultera i en bedömning av läkaren om eleven från medicinsk synpunkt är lämplig som sportdykare.

Säkerhetsarbetet inom sportdykarverksamheten följs fortlöpande av en särskild arbetsgrupp inom SSDF. Gruppen samlar in erfarenheter – bl. a. genom olycks- och tillbudsrapportering – sammanställer och värderar erfarenheterna och sprider dessa till klubbarna. Erfarenheterna från sportdykarverksamheten diskuteras årligen vid konferenser med säkerhetsombuden i distrikt och klubbar.

Antalet olyckor och tillbud inom sportdykningen som rapporterats till SSDF uppgick år 1982 till 40 varav 2 med dödlig utgång. För år 1983 var motsvarande siffror 26 och 3 dödsolyckor. Sommaren 1984 omkom 5 personer i samband med sportdykning. SSDF redovisar för perioden 1973–1983 att det genomsnittligt per år inträffat 40 olyckor eller tillbud till olyckor varav 3 med dödlig utgång.

Pågående utredningsarbete

Kommittén (Kn 1981:02) för undersökning av allvarliga olyckshändelser tillkallades år 1981 med uppgift bl. a. att klarlägga omständigheterna vid allvarliga olyckshändelser, granska säkerhetsåtgärderna och pröva effektiviteten av räddningsinsatserna (Dir 1981:12). Syftet med arbetet bör enligt direktiven vara att försöka förhindra att det inträffar nya olyckshändelser av liknande slag eller med likartade följder.

Alla typer av allvarliga olyckor utom luftfarts- och sjöfartsolyckor bör kunna undersökas. Det gäller bl. a. bränder, explosioner, ras, översvämningar, trafikolyckor och utflöden av skadliga ämnen som har medfört eller kan befaras medföra betydande skador på människor eller egendom eller i miljön. Verksamheten skall utgöra ett komplement till de ansvariga myndigheternas löpande säkerhetsarbete.

Utskottet har inhämtat att kommittén avser att granska de olyckor med sportdykare som inträffat under sommaren 1984 och diskutera följande tre frågor: utbildning och säkerhet, alarmering och räddningstjänst samt sjukvårdens arbete – tryckkammarberedskapen och sjukvårdspersonalens dykmedicinska kunnande.

Remissyttranden

Delegationen för samordning av havsresursverksamheten (DSH) redovisar att en av delegationen tillsatt arbetsgrupp under våren 1984 har haft i

uppdrag att utarbeta ett förslag till utbildningsprogram för yrkes- och forskningsdykare. Beträffande sportdykarutbildningen konstaterar DSH att denna inte närmare utretts.

Sportdykarutbildningen, säger DSH, syftar självfallet ej till att ge eleverna kunskaper av det slag som krävs vid en yrkesutövning under vatten. Den rena dykutbildningen som sådan har dock åtskilliga likheter.

Utformning och kvalitet på sportdykarkurserna påverkar indirekt yrkesdykeriets förutsättningar. Det förekommer att sportdykutbildade och/eller personer som dykutbildats inom ramen för sin militärtjänst tar uppdrag såsom yrkesdykare oftast utan att ha för arbetsuppgiften erforderlig yrkesutbildning eller erfarenhet. Avsaknaden av uppdaterade och moderna säkerhetsbestämmelser för civilt dykeri bidrar till att onödiga risker tas.

DSH anför vidare att i de kontakter som förevarit med berörda inom sportdykarbranschen har emellertid inga direkta brister i den etablerade utbildningen påtalats. DSH har dock till viss del uppmärksammats på att ojämnheter i kvalitet föreligger såväl vid anslutna som icke anslutna skolor. Detta har bl. a. sin grund i bristande kontroll av instruktörernas utbildning och kompetens.

Mot denna bakgrund finner DSH det motiverat med en viss översyn av den nu förekommande sportdykarutbildningen. Enligt DSH:s mening bör översynen av samordningsskäl ej begränsas till de skolor som ej är anslutna till befintliga organisationer.

Vid en översyn bör målsättningen vara att nå en enhetlig standard för samtliga skolor. Kärnpunkten synes här vara instruktörsutbildningen, instruktörernas auktorisation och en kontrollfunktion avseende dykarskolorna.

Svenska sportdykarförbundet (SSDF) framhåller att förbundets system för utbildning av sportdykare och instruktörer fungerar väl och resulterar i gediget utbildade och säkra dykare. Någon annan styrning av utbildningsverksamheten än den förbundet självt utför anser SSDF därför ej vara nödvändig.

Förbundet delar synpunkterna i motion 1230 angående behovet av en viss kontroll och samordning av dykarskolor som inte tillhör SSDF eller Sveriges dykarskolors riksförbund (SDR). Det är otillfredsställande att sportdykarutbildning efter andra och mindre omfattande kursplaner än den SSDF och SDR avtalat om kan få bedrivas.

Vidare anför förbundet följande.

Vi anser att SSDF, mot bakgrund av sin storlek som sportdykarorganisation i Sverige och sitt långvariga utvecklingsarbete beträffande dyksäkerhet och utbildning, är den organisation som bör svara för samordning och överprövning, i det fall att riksdag eller regering skulle komma att fatta beslut om en närmare samordning eller reglering av sportdykarutbildningen i Sverige. I ett sådant fall föreslår vi också att medel avsätts för verksamheten i form av inrättande av en särskild konsulenttjänst med placering på SSDF:s kansli i Stockholm.

Konsulentens arbetsuppgifter skulle bl. a. kunna vara att stödja, stimulera och kontrollera landets sportdykarskolor och utbildare samt att utarbeta regler för sportdykarutbildningen i Sverige.

Sveriges dykarskolors riksförbund (SDR) ifrågasätter behovet av en utbyggd utbildning för sportdykare liksom av inrättandet av en central kontrollinstans.

Förbundet, som till sitt remissyttrande bifogar utbildningsplan för nio dagars instruktörskurs, anför bl. a. följande.

Vi hyser inom SDR ett stort förtroende för våra instruktörer och deras arbete. Den teoretiska och framför allt praktiska kunskapsnivån garanterar säker utbildning för alla elever som genomfört en SDR/PADI sportdykarkurs.

Det skrivs i motionerna om olycksrisker inom sportdykning. Vår uppfattning är att trots att omfattningen starkt ökat har inte olycksstatistiken ändrat sig mot vad som varit de senaste åren. Detta visar att utbildningen har en tillräckligt hög nivå för att fylla behoven till sportdykning.

SDR:s uppfattning om den civila dykarutbildningen är att de organisationer som i dag finns bör vara de som också i fortsättningen skall få bedriva kurser. Vi tror inte att en central instans för kontroll skulle höja standarden mot vad den i dag är. Snarare skulle den som många andra liknande instanser öka kostnaderna för en redan kostsam utrustnings- och instruktörskrävande sport. Det goda anseende som både SDR/PADI och SSDF åtnjuter borde vara tillräckligt för en sådan egenkontroll.

De krav som i dag finns på utbildningsplan och instruktörer är tillräckliga. Att en utökad läroplan skulle innebära bättre dykare är högst diskutabelt, inom SDR har man lagt tonvikten på att förenkla och effektivisera utbildningen pedagogiskt. Denna förändring visar redan nu att de grundkunskaper som nyblivna dykare har är klart bättre jämfört med tidigare år.

Vår uppfattning är också att för att få certifiera/ge ut bevis måste vederbörande vara utbildad instruktör. Det får inte vara så att "förtroendevalda" utan full instruktörsutbildning kan certifiera. SDR:s önskan är att vår 9-dagars kurs är det krav på eventuell nivå som skall ställas.

Sjöfartsverket avstår från att uttala sig om utbildning av sportdykare med hänvisning till att verkets erfarenheter av sportdykares kunskaper och kompetens i allmänhet är begränsad.

Chefen för marinen anser inte det åvila marinen att uttala sig om huruvida central samordning eller organisering av sportdykarutbildning m. m. skall ske.

I remissyttrandet redovisas att dykarutbildning som bedrivs i försvaret följer fastställda rutiner och reglementen. Viss civil dykarutbildning genomförs i och av marinen vid Marinens DykeriCentrum för brandkår, polis, tull m. fl. myndigheter, varvid för militär personal gällande utbildningsreglementen följs i alla delar.

Vidare anförs att chefen för marinen kan med nyttjande av sina erfarenheter inom dykeriområdet avge yttranden och/eller delta vid diskussioner och ge sin syn på exempelvis innehållet i någon viss dykarutbildning. Marinens resurser medger ej något åtagande i övrigt.

Utskottet

Enligt motionerna bör utbildningen av sportdykare ses över och förbättras. Vidare bör dykarskolornas verksamhet fortlöpande kontrolleras.

Sportdykarutbildning anordnas dels av klubbar anslutna till Svenska sportdykarförbundet, dels av dykarskolor anslutna till Sveriges dykarskolors riksförbund. Det har förekommit att några dykarkurser har anordnats av helt fristående arrangörer.

Av remissvaren framgår att delegationen för samordning av havsresursverksamheten i allt väsentligt delar motionärernas uppfattning. Delegationen anför att en viss översyn av sportdykarutbildningen är motiverad. Denna översyn bör av samordningsskäl inte begränsas till de skolor som ej är anslutna till befintliga organisationer. Målsättningen bör vara att nå en enhetlig standard vid samtliga skolor.

Svenska sportdykarförbundet ställer sig tveksamt till en styrning av utbildningsverksamheten utöver den förbundet självt utför. Förbundet menar dock att det behövs en viss kontroll och samordning av de dykarskolor som inte tillhör Sportdykarförbundet eller Sveriges dykarskolors riksförbund. Detta förbund ifrågasätter behovet av en utbyggd utbildning för sportdykare liksom av inrättandet av en central kontrollinstans.

Med anledning av tre allvarliga olyckor med sportdykare som inträffade under sommaren 1984 har enligt vad utskottet inhämtat kommittén (Kn 1981:02) för undersökning av allvarliga olyckshändelser nyligen inlett en granskning som bl. a. kommer att omfatta utbildning av sportdykare. Mot denna bakgrund konstaterar utskottet att motionärernas önskemål i allt väsentligt är tillgodosedda. Motionerna påkallar således inte någon åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionerna 1983/84:1230 och 1983/84:1804.

Stockholm den 16 oktober 1984

På kulturutskottets vägnar
INGRID SUNDBERG

Närvarande: Ingrid Sundberg (m), Ing-Marie Hansson (s), Tyra Johansson (s), Lars-Ingvar Sörenson (s), Maja Bäckström (s), Lars Ahlmark (m), Stina Gustavsson (c), Berit Oscarsson (s), Gunnar Thollander (s), Gunnel Liljegren (m), Jan-Erik Wikström (fp), Eva Hjelmström (vpk), Anders Nilsson (s), Jan Hyttring (c) och Lars Hjertén (m).